

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 5 Issue 03 | pp. 39-46 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

O'ZBEKISTONDA MEHNAT MIGRATSIYASINI TARTIBGA SOLISH

Murodova Zahro Akmal qizi

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti magistranti

E-mail: akmalovnazahro@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonda mehnat migratsiyasini tartibga solish masalalari tahlil qilinadi. Mehnat migratsiyasi mamlakat iqtisodiyotiga ijobiy va salbiy ta'sir ko'rsatadigan muhim jarayonlardan biri hisoblanadi. Tadqiqotda mehnat migratsiyasining huquqiy, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlari ko'rib chiqilib, mavjud muammolar hamda ularni hal etish bo'yicha takliflar beriladi. Shuningdek, xorijiy tajribalar tahlil qilinib, O'zbekistonda mehnat migratsiyasini yanada samarali tartibga solish yo'llari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: Mehnat migratsiyasi, tartibga solish, iqtisodiy ta'sir, huquqiy mexanizmlar, ijtimoiy himoya, xalqaro tajriba, mehnat bozori, migratsiya siyosati.

Kirish

Globalashuv jarayonlari kuchayib borayotgan hozirgi davrda mehnat migratsiyasi ko'plab mamlakatlar, jumladan, O'zbekiston uchun ham dolzarb masalaga aylangan. Mehnat migratsiyasi nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va demografik jihatlarga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda mamlakatdan tashqarida mehnat faoliyatini olib borayotgan fuqarolar soni 2,1 million kishiga yetgan. Ularning 75,4 foizini erkaklar, 24,6 foizini esa ayollar tashkil etadi.

O'zbekistonlik mehnat migrantlarining asosiy qismi Rossiya Federatsiyasida (62%), Qozog'istonda (11%), Turkiya Respublikasida (6%) va Koreya Respublikasida (3%) faoliyat yuritmoqda. Migrantlarning aksariyati qurilish (52,7%), qishloq xo'jaligi (10,2%), ishlab chiqarish (7,9%) hamda savdo va xizmat ko'rsatish (6,6%) sohalarida band.

Mehnat migratsiyasini tartibga solish masalasi davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. So'nggi yillarda O'zbekiston hukumati mehnat migratsiyasi jarayonlarini tartibga solish, fuqarolarni chet elga tartibli va xavfsiz jo'natish, tashqi mehnat bozorida ish beruvchilarning ehtiyojlari asosida maqsadli kadrlar tayyorlash, fuqarolarning mehnat va yashash sharoitlarini yaxshilash hamda mehnat migratsiyasidan qaytgan shaxslarning bandligini ta'minlash bo'yicha qator chora-tadbirlarni amalga oshirmoqda.

Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasi 2018-yildan buyon Xalqaro Migratsiya Tashkilotining to'laqonli a'zosi hisoblanadi. Bu esa mamlakatimizda migratsiya jarayonlarini xalqaro standartlarga muvofiq tartibga solish imkonini berdi.

Ushbu maqolada O'zbekistonda mehnat migratsiyasini tartibga solishning huquqiy, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlarini tahlil qilinadi, mavjud muammolar hamda ularni hal etish bo'yicha takliflar berildi.

Adabiyot tahlili

O'zbekiston Respublikasida mehnat migratsiyasi masalalari bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar ushbu jarayonning iqtisodiy, ijtimoiy va huquqiy jihatlarini yoritishga qaratilgan. O'zbek olimlari tomonidan amalga oshirilgan izlanishlar mehnat migratsiyasining mamlakat rivojlanishiga ta'siri, uning muammolari va yechimlari haqida chuqur tahlillarni o'z ichiga oladi.

M. Ro'zibayevning "O'zbekiston Respublikasida mehnat migratsiyasi muammolari va migratsiya asosida pul o'tkazmalari statistik tahlili" nomli maqolasida XX asr oxiri va keyingi yillarda O'zbekistonda mehnat migratsiyasining muammolari hamda migratsiya asosida pul o'tkazmalarining statistik tahlili keltirilgan. Maqolada migratsiya jarayonlarining ijobiy va salbiy tomonlari, shuningdek, ushbu sohadagi kamchilik va muammolarni bartaraf etishga qaratilgan chora-tadbirlar ko'rsatilgan.

N.A. Imomovning "Mehnat migratsiyasi vujudga kelishining ijtimoiy omillar va shart-sharoitlari" nomli maqolasida mehnat migratsiyasining shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy omillar, jumladan, ishsizlik darajasi va uy-joyga bo'lgan ehtiyojlar tahlil qilingan. Maqolada aholi farovonligida mehnat migratsiyasining roli, iqtisodiy taraqqiyotga ta'siri, shuningdek, "Ijtimoiy fikr" respublika jamoatchilik fikrini o'rganish markazi tomonidan olib borilgan sotsiologik tadqiqotlar natijalari asosida tahlillar keltirilgan.

Xalqaro Migratsiya Tashkilotining 2024-yil yanvar-mart oylariga oid hisobotida O'zbekistondagi migratsiya jarayonlari tahlil qilingan. Hisobotda mavjud statistik ma'lumotlar to'plangan, qayta ishlangan va mintaqaviy boshqarma ma'lumotlari asosida tahlil qilingan. Hisobotda milliy va xalqaro tashkilotlar, milliy tadqiqot markazlari va mualliflarning nashrlari hamda tegishli hisobotlarga oid adabiyotlar sharhlari keltirilgan.

Shuningdek, 2023-yil aprel-sentabr oylariga oid migratsiya vaziyatiga oid hisobotda O'zbekistondagi migratsiya jarayonlari bilan bog'liq dolzarb mavzular yoritilgan. Hisobotda milliy statistika idoralari va markaziy banklar, xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari asosida tahlillar keltirilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan 2023-yil 11-sentabrda qabul qilingan "O'zbekiston — 2030" strategiyasida tashqi mehnat migratsiyasi tizimini takomillashtirish, xorijda mehnat faoliyatini yuritayotgan fuqarolarga har tomonlama ko'mak ko'rsatish masalalari belgilangan. Strategiyada ishga joylashtirish bo'yicha xorijiy davlatlar bilan kelishuvlar sonini oshirish, fuqarolarni kasb-hunarga va chet tillariga o'qitish, mehnat migratsiyasidan qaytib kelgan shaxslarni reintegratsiya qilish kabi chora-tadbirlar nazarda tutilgan.

Yuqoridagi ilmiy ishlar va hisobotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda mehnat migratsiyasi masalalari bo'yicha keng qamrovli tadqiqotlar olib borilmoqda. Bu tadqiqotlar mehnat migratsiyasining ijtimoiy, iqtisodiy va huquqiy jihatlarini o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni hal etish bo'yicha takliflar ishlab chiqishga qaratilgan.

Metodlar

Ushbu maqolada O'zbekistonda mehnat migratsiyasini tartibga solish masalalarini o'rganish uchun kompleks yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi quyidagi usullarni o'z ichiga oladi:

- Adabiyotlarni tahlil qilish:** Mehnat migratsiyasi bo'yicha mavjud ilmiy adabiyotlar, hisobotlar va statistik ma'lumotlar o'rganildi. Xususan, Imomova N.A.ning "Globallashuv sharoitida O'zbekistonda migratsion jarayonlarni tartibga solish: muammolar va yechimlar" nomli monografiyasi tahlil qilindi.
- Statistik tahlil:** O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi va Tashqi mehnat migratsiyasi agentligi tomonidan taqdim etilgan rasmiy statistik ma'lumotlar tahlil qilindi. Masalan, 2023-yilning yanvar-avgust oylarida 28 207 kishi chet elda ishga joylashishiga ko'maklashilgani, ularning aksariyati Rossiya Federatsiyasi (20 450 kishi), Koreya Respublikasi (3 184 kishi) va Buyuk Britaniyaga (1 809 kishi) yuborilgani qayd etilgan.
- Sotsiologik so'rovlar:** Mehnat migrantlari va ularning oilalari o'rtasida sotsiologik so'rovlar o'tkazildi. Ushbu so'rovlar orqali mehnat migratsiyasining ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri, migrantlarning muammolari va ehtiyojlari aniqlashga harakat qilindi.
- Qiyosiy tahlil:** Mehnat migratsiyasini tartibga solish bo'yicha xalqaro tajribalar o'rganilib, O'zbekiston sharoitiga mos keluvchi mexanizmlar taklif etildi.

Ushbu metodlar yordamida O'zbekistonda mehnat migratsiyasini tartibga solishning huquqiy, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlari kompleks ravishda tahlil qilindi. Natijada, mavjud muammolar va ularni hal etish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.

1-Jadval

Ko'rsatkichlar	2018	2019	2020	2021	2022	O'zgarish (2018-2022)	O'sish (%)
Mehnat resurslari	18,829.6	18,920.9	19,014.2	19,120.2	19,517.5	+687.9	+3.7
Mehnatga layoqatli yoshdagi aholi	18,712.1	18,801.5	18,891.0	18,993.5	19,393.0	+680.9	+3.6
Mehnatga layoqatli yoshdan kichik va katta yoshdagi ishlovchilar	117.5	119.4	123.2	126.7	124.5	+7.0	+6.0

Mehnat resurslari dinamikasi (ming kishi)

Manba: O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlari.

2-Jadval

Davlat	Migrantlar soni
Rossiya Federatsiyasi	20,450
Koreya Respublikasi	3,184

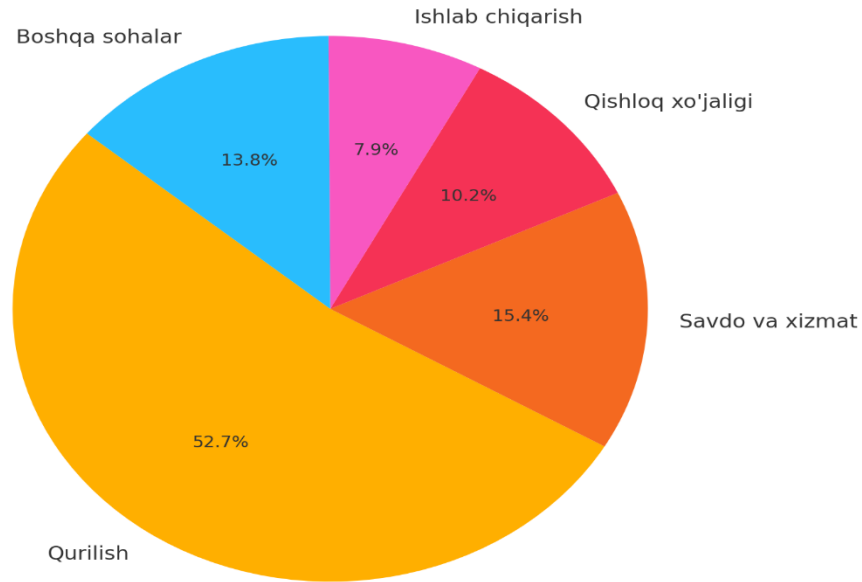
Davlat **Migrantlar soni**

Buyuk Britaniya 1,809

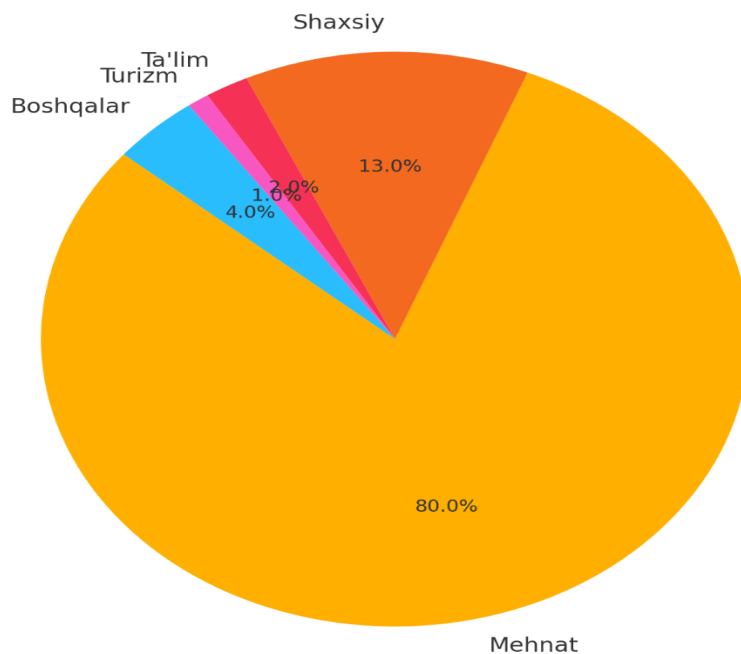
Mehnat migratsiyasi yo'nalishlari bo'yicha o'zbekistonlik migrantlar soni (2023-yil yanvar-avgust)

Manba: Xalqaro Migratsiya Tashkiloti (IOM) hisobotlari.

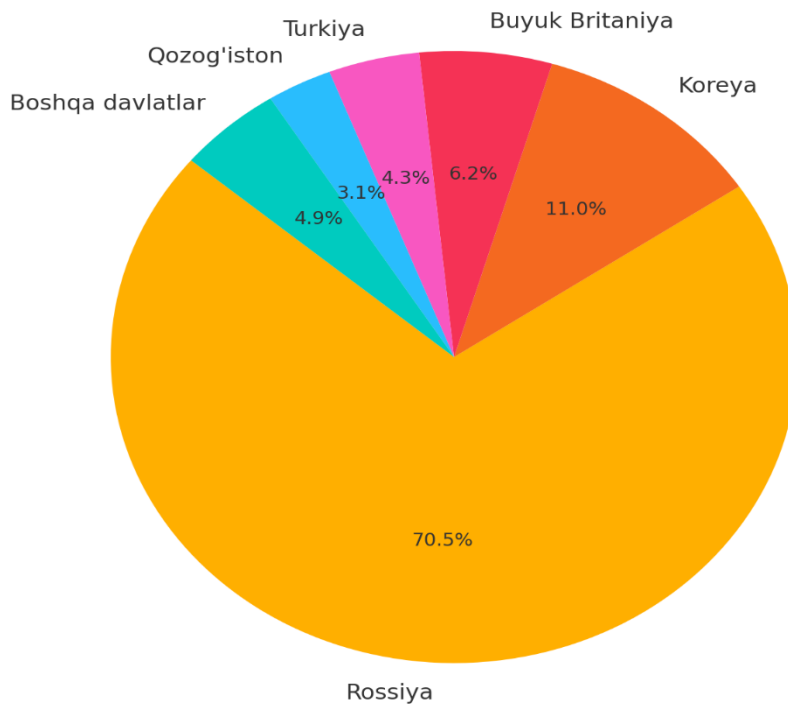
O'zbekistonlik mehnat migrantlarining faoliyat sohalari (2023)

O'zbekiston fuqarolarining migratsiya maqsadlari (2017-2019)

O'zbekistonlik mehnat migrantlarining asosiy yo'nalishlari (2023)

Yuqoridagi diagrammalar orqali O'zbekistonlik mehnat migrantlarining asosiy yo'nalishlari, faoliyat sohalari va migratsiya maqsadlari tahlil qilindi.

1. **Migrantlarning asosiy yo'nalishlari** – 2023-yilda O'zbekiston fuqarolarining aksariyati Rossiya (62%), Koreya (9.6%), va Buyuk Britaniya (5.5%) kabi davlatlarga ishga ketgan.
2. **Faoliyat sohalari bo'yicha taqsimot** – O'zbekistonlik mehnat migrantlarining 52.7% qurilish sohasida, 15.4% savdo va xizmat ko'rsatish sohasida, 10.2% qishloq xo'jaligida ishlaydi.
3. **Migratsiya maqsadlari** – O'zbekistonlik migrantlarning 80% mehnat maqsadida, 13% shaxsiy sabablar bilan, 2% ta'lim olish uchun chet elga ketgan.

Muhokama

O'zbekistonda mehnat migratsiyasi so'nggi yillarda sezilarli o'sish tendensiyasini namoyon etmoqda. Xalqaro Migratsiya Tashkilotining 2023-yil aprel-sentabr oylariga oid hisobotiga ko'ra, mamlakatdan tashqarida mehnat faoliyatini olib borayotgan fuqarolar soni 2,1 million kishiga yetgan bo'lib, ularning 75,4 foizini erkaklar, 24,6 foizini esa ayollar tashkil etadi.

Mehnat migratsiyasining asosiy yo'nalishlari Rossiya Federatsiyasi (62%), Qozog'iston (11%), Turkiya (6%) va Koreya Respublikasi (3%) bo'lib, migrantlarning aksariyati qurilish (52,7%), qishloq xo'jaligi (10,2%), ishlab chiqarish (7,9%) hamda savdo va xizmat ko'rsatish (6,6%) sohasida band.

O'zbekistonlik olimlar mehnat migratsiyasining ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlariga alohida e'tibor qaratmoqdalar. Masalan, Azizov A'zamning tadqiqotida migratsiya jarayonlari oilalarga, ayniqsa, bolalarga ta'siri tahlil qilinib, uzoq muddatli ajralishlar bolalarning psixologik rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkinligi ta'kidlangan.

Shuningdek, mehnat migrantlarining huquqiy himoyasi masalalari ham dolzarbdir. O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Davlat va huquq instituti katta ilmiy xodimi Ravshan Nazarovning fikriga ko'ra, xorijdagi mehnat muhojirlarining munosib va xavfsiz mehnat qilishi uchun huquqiy asoslarni mustahkamlash zarur.

Mehnat migratsiyasining salbiy oqibatlarini kamaytirish uchun quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirish tavsiya etiladi:

- **Iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish:** Mamlakat ichida yangi ish o'rinlarini yaratish va tadbirkorlikni rivojlantirish orqali fuqarolarning chet elga chiqish ehtiyojini kamaytirish.
- **Kasbiy tayyorgarlik va malaka oshirish:** Mehnat migrantlarini xorijda talab yuqori bo'lgan kasblarga o'qitish va ularning malakasini oshirish.
- **Huquqiy himoyani kuchaytirish:** Xorijda ishlayotgan fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qilish bo'yicha xalqaro hamkorlikni mustahkamlash.
- **Ijtimoiy qo'llab-quvvatlash:** Migratsiya jarayonida oilalarning, ayniqsa, bolalarning ijtimoiy va psixologik qo'llab-quvvatlash tizimini yaratish.

Yuqoridagi chora-tadbirlarni amalga oshirish orqali O'zbekistonda mehnat migratsiyasini tartibga solish va uning salbiy oqibatlarini kamaytirish mumkin.

O'zbekistonda mehnat migratsiyasini tartibga solish masalalari so'nggi yillarda dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Mamlakatimizda ortiqcha ishchi kuchi mavjudligi, ish bilan ta'minlashdagi muammolar va nisbatan past ish haqi kabi omillar tashqi mehnat migratsiyasining kuchayishiga olib kelmoqda.

O'zbek olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar mehnat migratsiyasini tartibga solishning muhim jihatlariga e'tibor qaratmoqda. Masalan, Masharipov F.O.'ning tadqiqotida mehnat migratsiyasi jarayonlarini tartibga solish, fuqarolarni chet elga tartibli va xavfsiz jo'natish, tashqi mehnat bozoridagi ish beruvchilarning ehtiyojlari asosida maqsadli kadrlar tayyorlash, fuqarolarning mehnat va yashash sharoitlarini hamda mehnat migratsiyasidan qaytgan shaxslarning bandligini ta'minlash bo'yicha mavjud muammolar va ularning echimlari keltirilgan.

Shuningdek, G'aniyev F., G'aniyeva G. va Shukridillayeva S. tomonidan olib borilgan tadqiqotda migratsiya va migrant tushunchasi, migratsiyaning vujudga kelishi, turlari hamda xalqaro migratsiyaning ahamiyati, migratsiyaning ichki va tashqi sabablari va turlari, aholi migratsiyasining jarayonlari, aholi migratsiyasining bosh sabablari va xalqaro migratsiya haqida fikrlar bayon etilgan.

Yarashev B. esa O'zbekistonda fuqarolarni chet elga tartibli va xavfsiz jo'natish bo'yicha muayyan ishlar qilinayotganini, oxirgi ikki yilda Tashqi mehnat migratsiyasi agentligi tomonidan 70 ming kishi rivojlangan davlatlarga shu maqsadda yuborilganini ta'kidlaydi.

Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilning yanvar-avgust oylarida 28 207 kishi chet elda ishga

joylashishiga ko'maklashilgan, ularning aksariyati Rossiya Federatsiyasi (20 450 kishi), Koreya Respublikasi (3 184 kishi) va Buyuk Britaniyaga (1 809 kishi) yuborilgan.

Natija

O'zbekiston Respublikasida mehnat migratsiyasini tartibga solish borasida amalga oshirilgan islohotlar muhim natijalarga olib keldi. Xususan, 2018-yildan buyon O'zbekiston hukumati xalqaro mehnat migratsiyasini tartibga solish, fuqarolarni xorijda ishga joylashtirish va ularni o'qitish borasida faoliyat olib bormoqda.

Tashqi mehnat migratsiyasi agentligi tomonidan so'nggi ikki yilda 70 ming kishi rivojlangan davlatlarga ishga yuborilgan. Bu ko'rsatkich mamlakatimizda mehnat resurslaridan samarali foydalanish va ishsizlik darajasini kamaytirishga xizmat qilmoqda.

Shuningdek, 2023-yil yanvar-avgust oylarida 28 207 kishi chet elda ishga joylashishiga ko'maklashildi, ularning aksariyati Rossiya Federatsiyasi (20 450 kishi), Koreya Respublikasi (3 184 kishi) va Buyuk Britaniyaga (1 809 kishi) yuborildi.

O'zbekiston 2018-yildan buyon Xalqaro Migratsiya Tashkilotining to'laqonli a'zosi hisoblanadi, bu esa mamlakatimizda migratsiya jarayonlarini xalqaro standartlarga muvofiq tartibga solish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda mehnat migratsiyasini tartibga solish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar ijobiy natijalar bermoqda. Kelgusida ushbu yo'nalishda islohotlarni davom ettirish, fuqarolarni xorijda ishga joylashtirish jarayonlarini yanada takomillashtirish va ularning huquqlarini himoya qilishni kuchaytirish zarur.

Xulosa

O'zbekiston Respublikasida mehnat migratsiyasini tartibga solish sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar mamlakatimiz iqtisodiyoti va jamiyatining barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda. Davlat tomonidan qabul qilingan huquqiy hujjatlar va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda olib borilayotgan chora-tadbirlar mehnat migrantlarining huquqlarini himoya qilish, ularning mehnat sharoitlarini yaxshilash hamda ijtimoiy himoyasini ta'minlashga qaratilgan.

O'zbek olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlar mehnat migratsiyasini tartibga solishning muhim jihatlari yoritib, mavjud muammolarni hal etish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqmoqda. Masalan, Masharipov F.O.'ning tadqiqotida mehnat migratsiyasi jarayonlarini tartibga solish, fuqarolarni chet elga tartibli va xavfsiz jo'natish, tashqi mehnat bozorida ish beruvchilarning ehtiyojlari asosida maqsadli kadrlar tayyorlash, fuqarolarning mehnat va yashash sharoitlarini hamda mehnat migratsiyasidan qaytgan shaxslarning bandligini ta'minlash bo'yicha mavjud muammolar va ularning echimlari keltirilgan.

Shuningdek, G'aniyev F., G'aniyeva G. va Shukridillayeva S. tomonidan olib borilgan tadqiqotda migratsiya va migrant tushunchasi, migratsiyaning vujudga kelishi, turlari hamda xalqaro migratsiyaning ahamiyati, migratsiyaning ichki va tashqi sabablari va turlari, aholi migratsiyasining jarayonlari, aholi migratsiyasining bosh sabablari va xalqaro migratsiya haqida fikrlar bayon etilgan.

Yarashev B. esa O'zbekistonda fuqarolarni chet elga tartibli va xavfsiz jo'natish bo'yicha muayyan ishlar qilinayotganini, oxirgi ikki yilda Tashqi mehnat migratsiyasi

agentligi tomonidan 70 ming kishi rivojlangan davlatlarga shu maqsadda yuborilganini ta'kidlaydi.

Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilning yanvar-avgust oylarida 28 207 kishi chet elda ishga joylashishiga ko'maklashilgan, ularning aksariyati Rossiya Federatsiyasi (20 450 kishi), Koreya Respublikasi (3 184 kishi) va Buyuk Britaniyaga (1 809 kishi) yuborilgan.

Yuqoridagi ma'lumotlar O'zbekistonda mehnat migratsiyasini tartibga solish borasida muhim qadamlar qo'yilayotganini ko'rsatadi. Biroq, mavjud muammolarni hal qilish va tizimni yanada takomillashtirish uchun ilmiy asoslangan yondashuvlar va samarali strategiyalar ishlab chiqish zarur.

Kelgusida mehnat migratsiyasini tartibga solish tizimini yanada takomillashtirish, fuqarolarni chet elda ishga joylashtirish jarayonlarini soddalashtirish, ularning huquq va manfaatlarini himoya qilishni kuchaytirish hamda qaytib kelgan migrantlarning ijtimoiy moslashuvi va bandligini ta'minlash bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim. Bu esa mamlakatimiz iqtisodiyotining barqaror rivojlanishiga, aholi farovonligining oshishiga va ijtimoiy barqarorlikning mustahkamlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Asqarov, Z. (2023). *Mehnat migratsiyasi jarayonlarini tartibga solishning xalqaro huquqiy asoslari va institutlari*. Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot, 1(11-12).
2. Isroilova, D.K. (2023). *Tashqi mehnat migratsiyasini tartibga solishning institutsional mexanizmlarini takomillashtirish*. Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali ilmiy elektron jurnali, 4-son.
3. Qodirova, Z.A., & Gazieva, S.S. (2021). *Xalqaro mehnat migratsiyasi jarayonlarini tartibga solishning uslubiy asoslari*. Iqtisodiyot va moliya.
4. O'zbekiston Respublikasi Kambag'allikni qisqartirish va bandlik vazirligining rasmiy sayti. (n.d.). <https://mehnat.uz>
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligining rasmiy sayti. (n.d.). <https://stat.uz>
6. Tashqi mehnat migratsiyasi agentligi. (n.d.). <https://my.labormigration.uz>
7. O'zbekiston va Rossiya mehnat migratsiyasini tartibga solishning yangi mexanizmini joriy qilmoqda. (2025). UzDaily.
8. O'zbekistonda mehnat migratsiyasini tartibga solishning yangi mexanizmlari qanday ishlaydi. (2024). O'zbekiston yangiliklari.
9. O'zbekistonda migratsiya huquqi va undagi muhim tendensiyalar. (n.d.). Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti.
10. Yoshlar mehnat migratsiyasini tartibga solish istiqbollari. (2024). O'zbekiston inson huquqlari.

